

Motion

1980/81: 75

av Sven Aspling m. fl.

med anledning av proposition 1980/81: 20 om besparingar i statsverksamheten, m. m.

1 Inledning

Socialpolitikens historia i vårt land är historien om hur ett gammalt fattigsamhälle steg för steg förvandlats till ett välfärdssamhälle. För socialdemokratien har de sociala trygghetsfrågorna alltid stått i centrum och blivit föremål för omfattande reformer och framsteg. Det har gällt insatser för de gamla, för barnen och barnfamiljerna, för de sjuka och handikappade. Det har ofta stått strid om de grundläggande reformerna på det socialpolitiska området. Det har i stor utsträckning handlat om en ekonomisk omfördelning och samhällets ansvar för medborgarnas trygghet. Det har också varit en utveckling från snålt tilltagna och behovsprövade förmåner till generellt verkande reformer som gällt hela vårt folk. Samhället har trätt in som garant för att människorna vid sjukdom, ålderdom och arbetslöshet skall kunna beredas en så långt möjligt bevarad standard.

Det socialpolitiska reformarbetet fick länge drivas av socialdemokratien under hårt motstånd. Vår politik byggde på insikten om nödvändigheten att förena de sociala reformerna med en fast ekonomisk politik. Under 1970-talets första del fick vi uppleva en rad överbud från de borgerliga partierna på det socialpolitiska fältet. Vi varnade då för att dessa löften skulle kunna leda till ett raserande av statsfinanserna och därmed undergräva den sociala tryggheten.

De borgerliga regeringarnas ekonomiska politik har lett till att det sociala trygghetssystemet nu angrips. Proposition 1980/81: 20 klargör detta med all önskvärd tydlighet.

Av regeringens besparingar (ca 6,1 miljarder kronor exkl. ränteffekten på statsskulden) faller nämligen inte mindre än omkring en fjärdedel på socialdepartementets verksamhetsområde. De föreslagna "ändrade principerna för fastställande av basbelopp m. m.", ämnade att ge en besparing av 500 milj. kr., är nämligen inget annat än en urholkning av värdebeständigheten hos folkpensionen, hos ATP, hos bidragsförskotten, hos arbetskadeförsäkringen osv.

De föreslagna besparingarna innebär höjda levnadsomkostnader (höjda hyror för dem som får minskat kommunalt bostadstillägg, höjda avgifter för dem som besöker sjukhus) eller minskade disponibla inkomster (för pensionärer m. fl. som får sämre skydd för inflationen, för delpensionärer som får lägre kompensationsnivå från delpensionsförsäkringen). Det är därvid inte fråga om någon som helst minskad offentlig verksamhet i annan

mån än att minskade transfereringar etc. kan påverka efterfrågan på den gemensamma sektorns tjänster.

Om man därtill lägger att regeringen synes ha för avsikt att göra ingrepp i sjukförsäkringen, stiger bilden fram av en politik som för första gången i svensk politisk historia syftar till att angripa och rusta ned det sociala reformarbetet. Vår oro är så mycket mer befogad som den nu framlagda propositionen skall vara inledningen till fortsatta nedskärningar.

Det kommer inte att finnas utrymme för några kostnadskrävande nya reformer. Det kan också finnas skäl att granska delar av den socialpolitiska lagstiftningen i syfte att nå förenklingar och rationaliseringar samt därmed besparingar. Men detta arbete måste ha som mål att bevara grundvalarna i de socialpolitiska reformerna. Detta kommer att vara utgångspunkten för socialdemokratin vid vår granskning av förslagen i proposition 1980/81: 20.

2 Förändringar av reglerna om värdebeständighet inom pensioneringen m. m.

En av hörnpelarna i 1958/59 års beslut om folkpensioneringen och tilläggspensioneringen var värdebeständigheten hos pensionförmånerna. Endast genom den beslutade metoden för tilläggspensioneringen kunde värdebeständigheten garanteras. Det är alltså en grundläggande princip som regeringen nu vill ändra. De borgerliga partierna var motståndare till ATP. I många år har de dock därefter förklarat sig godta systemet.

Denna grundläggande inställning – både till värdebeständigheten som sådan och dess tekniska utformning – bekräftades i samband med de väsentliga förbättringar av pensionssystemet som beslöts 1974: sänkning av pensionsåldern till 65 år, fastställande av den gällande planen för standardökningar etc. Från t. ex. centerpartiets sida gavs dock följande utfästelser vid detta tillfälle: "För centern har det alltid varit en förstahandsangelägenhet att arbeta för att den generation som genom sitt arbete lagt grunden till vårt ekonomiska välstånd skall garanteras en trygg ålderdom ... På pensionssidan måste det ses som en förstahandsuppgift att finna ett system som garanterar en god levnadsstandard och en rättvis del av standardförbättringarna i samhället ... Det finns sålunda starka skal att gå vidare såväl när det gäller ytterligare sänkning av pensionsåldern som beträffande flexibilitet och standardförbättringar inom den allmänna pensioneringen." Att denna löftespolitik inte var inskränkt till centern framgår av ett uttalande av den nuvarande ekonomiministern före 1976 års val: "Pensionerna är i dag värdesäkrade. I framtiden bör de dessutom standardsäkras. Pensionerna ska följa med inte bara i prisutvecklingen – det är ett grundkrav – utan också anpassas till samhällets allmänna standardutveckling."

I regeringsdeklarationen hösten 1976 hette det t. ex.: "De garantier som

getts om värdesäkring av pensionerna infrias." Året därpå förkunnades i deklarationen att "pensionärerna får genom höjda pensioner kompensation för prishöjningarna". Efter det senaste valet lovade den borgerliga regeringen: "De löften som har givits till pensionärerna i fråga om värdesäkring av folkpensioner ... skall hållas." Och så sent som den 9 juni är upprepades denna garanti av statsministern i riksdagen.

Det förslag som regeringen nu laggar fram med innebörden att varken förändringar i indirekta skatter eller energipriser i framtiden skall påverka basbeloppet innebär en väsentlig urholkning av värdesäkring. I framtiden kommer således pensionärerna inte ens att få kompensation för de nominella energiprisstegringarna, även om de skulle vara lagre än prisutvecklingen i övrigt. Det står också i bjärt kontrast till den politik socialdemokratin varit målsman för liksom till de loften de borgerliga partierna gett.

Det finns också anledning att påminna om vad den nuvarande statsministern uttalade hösten 1975: "Det finns anledning att anta att konsumentprisindex ... inte rätt speglar det konsumtionsmonster som galler för det stora flertalet pensionärer och att kompensationen till dem för prishöjningarna inte är den vi har lovat." Från borgerligt håll ville man således då ge intrycket att man hade för avsikt att genomföra ett indexsystem som skulle ge en generösare kompensation. Nu urholkar man i stället värdebeständigheten.

Landets medborgare får än en gång konstatera att de löften som borgerliga partier ger inte hålls. Det löftesbrott som det här galler är så mycket mer upprörande som det drabbar – för att tala med centern före 1976 års val – "den generation som genom sitt arbete lagt grunden till vårt ekonomiska välstånd".

Effekten av den urholkning av värdebeständigheten som de borgerliga nu föreslår framgår av att om det nya basbeloppet hade använts efter valet 1976 skulle pensionärerna i dag ha förlorat ungefär en månads pension.

Från de borgerliga partiernas sida söker man nu göra gällande att de höjningar av pensionstillskotten som nu förestår genom tidigare riksdagsbeslut, liksom de beslut som kan komma, skulle vara ett motiv för att man kan urholka värdebeständigheten. Detta är emellertid en sammanblandning av syftet med resp. åtgärd. Genom reglerna om värdesäkring enligt nuvarande metod skall pensionärerna – både folkpensionärer och ATP-pensionärer – vara förvissade om att deras reella köpkraft behålls även om priserna stiger. Genom pensionstillskotten avses de som har folkpension med låg eller ingen ATP få en ökad köpkraft. Syftet med dem har däremot aldrig angetts vara att utgöra en kompensation för en urholkad värdebeständighet.

Den åtskillnad beträffande värdebeständighetens räckvidd som de borgerliga nu vill göra gällande mellan dem som har folkpension jämte pensionstillskott och dem som har ATP saknar vidare grund i tidigare beslut och utfästelser.

Den ändring av lagen om allmän försäkring som regeringen föreslår beträffande värdebeständigheten drabbar i första hand pensionärerna. Men den slår också hårt mot andra grupper vars trygghetsförmåner värdesäkrats på samma sätt som pensionerna: de handikappade som har handikappersättning, föräldrar med handikappat barn som får vårdbidrag, de som skadat sig i sitt yrke och får ersättning från arbetsskadeförsäkringen, de ensamstående föräldrarna som kan få bidragsförskott, högskolans studerande som kan få studiemedel. Det är således ett förslag med betydande räckvidd och konsekvenser för de enskilda medborgarna.

Från regeringens sida har ofta hävdats att den nya metod för basbeloppsberäkning man förordar beträffande energipriserna har särskilt fog för sig därför att det rör sig om utifrån kommande prishöjningar. Statsministern talar t. o. m. i inledningen om oljeprishöjningar, vilket inte är en korrekt beskrivning av regeringens förslag, eftersom inte heller förändringar av priset på elström slår igenom i det nya basbeloppet framdeles. Att havda att varje elprishöjning beror på prishöjningar utomlands och är direkt orsakad av att priset på olja stigit är knappast möjligt.

Det måste vidare framstå som både besynnerligt och konstlat att om några år räkna med de energipriser som gäller i dag, när samtidigt sammanställningen av konsumtionen påverkats av prisstegringarna. Denna egendomliga tekniska konstruktion är helt unik och saknar motstycke i nu befintliga indexkonstruktioner.

Energipriserna skall fortfarande vägas in i index med sin nuvarande vikt (ca 10%). Men inte ens nominella förändringar skall således enligt propositionen tillåtas slå igenom. Om alla priser, inklusive energipriserna, stiger med 10%, förlorar därmed pensionen 1% av sitt verkliga värde. Stiger energipriset snabbare än andra priser, blir förlusten ännu större. På litet sikt blir det fråga om betydande förluster, vilket utvecklas närmare i vår partimotion i anledning av förevarande proposition.

Socialdemokratin kan för sin del inte acceptera den urholkning av värdebeständigheten i den sociala välfärden som regering vill genomdriva. Den föreslagna ändringen i lagen om allmän försäkring bör därför avslås.

Vi vill ytterligare tillägga:

Basbeloppet används i en rad olika sammanhang. Det gäller många fler lagar och författningar än de som nu förelagts riksdagen. Det gäller vidare också t. ex. i fråga om olika avtal av trygghetskaraktär på arbetsmarknaden som slutits mellan parterna i fråga om privata avtal och överenskommelser.

Denna fråga belyses ytterligare i den socialdemokratiska partimotionen.

Införandet av ett nytt basbelopp, vars materiella värde är ett annat och sämre än det nu gällande, kommer att skapa en rättsosäkerhet om innebörden av avtal och överenskommelser. Många människors förmåner och trygghet står därför på spel.

Vid riksdagens prövning av regeringens förslag i denna del bör också dessa förhållanden observeras och tillmätas stor betydelse.

3 Försämrade kommunala bostadstillägg till pensionärerna

En stor del av pensionärerna kommer också att drabbas av de försämringar i fråga om de kommunala bostadstilläggen som regeringen föreslår. Det fribelopp som en pensionär kan ha utöver folkpension och pensionstillskott om 2000 kr. för ensamstående och 1500 kr. för var och en av makarna skall halveras den 1 juli 1981.

Innebörden blir att de kommunala bostadstilläggen kan minska med upp till ca 330 kr. per år för ensamstående och 500 kr. för makar gemensamt. Det är ca 500000 pensionärer som torde drabbas av denna direkta försämring vid budgetårsskiftet.

Som motiv för förändringen anförs att inkomstgränserna inom KBT-systemet genom basbeloppsanknytningen justerats kraftigare än inkomstgränsen för de statskommunala bostadsbidragen samt att denna senare gräns av regeringen föreslås bli sänkt för ensamstående utan barn. Från socialdemokratisk sida har vi tidigare krävt en samordning av de skilda bostadsstöden. Utredningsarbetet härom pågår. Skalen för en sådan samordning framgår inte minst av att de statskommunala bostadsbidragen till pensionärer kraftigt avtagit i betydelse. Riksförsäkringsverket redovisar således att av 45000 bidragsmottagare i december 1979 har endast 10000 kvarstått till år 1980. Efter höjningen av hyresgränserna den 1 januari 1981 väntas 8000 - 9000 bidrag utgå. Med den sankning av inkomstgränsen för ensamstående pensionärer som aviserats av regeringen kan man räkna med ytterligare bortfall. Det förefaller mot denna bakgrund alltmer orimligt att upprätthålla ett bostadsstödsystem för ca 800000 pensionärer och ett annat för bara några tusen.

I avvaktan på den kommande samordningen anser vi att någon ändring inte skall göras nu i fråga om de kommunala bostadstilläggen. Regeringsförslaget skall också bedömas mot bakgrunden av att stora hyreshöjningar förestår och att man nu föreslår att värdebeständigheten i pensionerna urholkas.

Regeringens förslag till lag om ändring i lagen om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension bör därför avslås. Någon sankning av statsbidraget för det kommunala bostadstillägget bör då inte heller ske.

4 Försämrade kompensationsnivå inom delpensionsförsäkringen

Den 1 juli 1976 öppnades möjligheten för arbetstagare mellan 60 och 65 år att trappa ned sin arbetsinsats i förvärvslivet. Den 1 januari 1980 har möjligheten utsträckt till att omfatta även egenföretagare.

Delpensionsreformen har kommit att bli mycket uppskattad. Ca 55000 har f.n. delpension, vilket motsvarar ungefär en fjärdedel av dem som

skulle kunna vara aktuella. Detta visar på ett starkt behov för många människor att få trappa ned sin yrkesverksamhet från 60 års ålder.

Regeringens sparåtgärder drabbar dem som har eller avser att söka delpension i två avseenden, nämligen genom den ändrade metoden att fastställa basbeloppet samt genom en sänkning av kompensationsnivån från 65 till 50 %. Som motiv för den senare åtgärden anges att det är alltför lönsamt att ta delpension jämfört med att arbeta i förvärvslivet.

Regeringen redovisar inte i propositionen det material man själv begärt in av riksförsäkringsverket till den 1 oktober 1980. Det gäller här ett material som redovisar erfarenheterna av reformen, särskilt då förmånsnivå och kontrollfunktioner. Vi finner det anmärkningsvärt att regeringen utan detta underlag förordar en så vittgående förändring av delpensioneringen. I korthet kommer vi därför att redogöra för huvudpunkterna i riksförsäkringsverkets (Rfv) skrivelse.

Vad först gäller andelen som sökt delpension konstaterar Rfv att denna stämmer med vad man räknade med i förarbetena. Däremot framgår det att kostnaderna inte kom att täckas av den från början uttagna avgiften; genom en höjning som skett fr. o. m. i år och som vi från socialdemokratisk sida påyrkade har dock läget förbättrats.

Av Rfv:s digra material framgår också att det inte finns fog för de misstankar regeringen hyser om att det skulle ha blivit mer gynnsamt att delpensionera sig än att förvärvsarbeta. Vid reformens införande utgick man i propositionen 1975:97 från en sammanlagd kompensationsnivå av deltidarbete och delpension mellan 85 och 90 % av den föregående inkomsten vid heltidsarbete. Rfv redovisar ett utfall i bruttoinkomstläget 40 000 – 80 000 kr. på mellan 84,7 och 88,3 %. I augusti 1980 låg 75 % av delpensionärerna i detta inkomstintervall. Intentionerna har således fullföljts.

Det finns när det gäller arbetstagare heller inga motiv för förändringar från kontrollsynpunkt.

Av den forskningsrapport som Rfv redovisar framgår bl. a. att delpensionärernas yrkesaktivitet ligger inom tillverkningsarbete i väsentligt högre grad än för de yrkesaktiva (hälften mot en tredjedel). Det är också värt att notera att när det gäller hälsotillståndet sägs i rapporten att delpension och deltidarbete fungerar på ett förebyggande sätt: "I ett längre perspektiv kan tänkas en mer problemfri ålderdom med bättre hälsa och därmed bättre möjligheter till en meningsfull tillvaro som ålderspensionär."

Delpensionsreformen omfattade från början endast lönstagare. Den utvidgades genom ett riksdagsbeslut våren 1979 till egenföretagare. I anslutning till propositionen härom (1978/79:69) pekade vi, i motion 1978/79:183, på att det fanns en naturlig tvekan inför ett förslag där en försäkring som bygger på en kontrollerad arbetstid och avtalad lön skulle utvidgas till att avse personer för vilka arbetstiden inte kan mätas och där inkomsterna utgörs av deklarerade nettoinkomster av bl. a. rörelse. Med vissa reser-

tioner godtog vi propositionen. Den förnyade prövning vi gjort i anledning av propositionen har lett oss till slutsatsen att vi av besparingsskal kan godta propositionens förslag om en kompensationsnivå på 50 % för egenföretagare. Detta kommer att kräva en avgiftsjustering, vilken bör ske i samband med upprättandet av två skilda fonder för delpensioneringen (se nedan). Eftersom försäkringen fortfarande går med underskott bör någon omedelbar justering dock ej ske.

Annorlunda ställer det sig med försäkringen i vad avser löntagarna. De data som lagts fram av Rfv ger inget stöd för en försämrad kompensationsnivå för de anställda. Reformen har tvärtom fungerat på avsett sätt. Därmed rycks också regeringens argument för en försämrad kompensationsnivå undan.

Regeringen synes ha en vacklande principiell inställning till delpensionsförsäkringen. Ekonomiministern uttalar nämligen bl. a. följande:

”Behovet att förbättra ekonomins funktionsförmåga innebär att skatte- och bidragsregler i ökad utsträckning måste utformas så att de uppmuntrar de enskilda människorna att handla på ett sätt som är positivt för samhälls-ekonomi i stort. Som exempel kan nämnas de nya reglerna för delpension som ökar benägenheten att fortsätta att på heltid göra produktiva insatser.”

Slutsatsen av detta resonemang är rimligen att möjligheten till att trappa av sina arbetsinsatser några år före pensioneringen skall avskaffas. Vi är djupt oroade över den syn som regeringens företrädare här gör sig till tolk för.

Delpensionsreformen har fungerat under en period med stark inflation och sänkta reallöner. Man bör enligt vår mening inte bygga förslag på erfarenheter av detta slag, vilka rimligen inte bör gälla för en längre period.

Regeringsförslaget i denna del bör därför avslås.

Med utgångspunkt i den av regeringen beräknade besparingen (150 milj. kr. i ett fullfunktionsstadium) och den andel av kostnaderna som då kan bedömas falla på egenföretagarna har vi uppskattat den av oss godtagna besparingen till ca 20 milj. kr.

Vi vill däremot peka på vissa andra möjligheter till kostnadsbegränsningar vilka vi tidigare tagit upp.

Vi har i motion 1978/79: 183, i anslutning till proposition 1978/79: 69 om delpension för egenföretagare, förordat vissa restriktioner i fråga om delpension till denna kategori. Vi föreslog således att endast den som är ansluten till ATP-systemet skall kunna få delpension, att egenföretagares och uppdragstagares genomsnittliga förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen beräknas med ledning av de pensionspoäng som kan tillgodoräknas för de närmaste fem åren före arbetstidsminskningen samt att avgiften från dessa kategorier skall tillgodoföras en särskild fond, från vilken delpensioner jämte administrativa kostnader skall betalas. Med hänvisning till vad vi anfört i nämnda motion förordar vi att riksdagen begär förslag av

regeringen i enlighet härmed. Vi beräknar den kostnadsmassiga besparingen i ett fullfunktionsstadium till ca 5 milj. kr.

De administrativa kostnaderna för delpensioneringen avilar i dag riks-försäkringsverket och försäkringskassorna. Delpensionsfonden går däremot fri från dessa utgifter. Det är enligt vår mening rimligt att fr.o.m. nästa budgetår fonden ersätter verket och kassorna för deras kostnader. Enligt Rfv:s rapport rör det sig för riks-försäkringsverket om ca 4 milj. kr. och för försäkringskassorna om ca 25 milj. kr. Vi beräknar effekterna på budgeten till ca 6 milj. kr. Regeringen bör framlägga förslag härom i 1981 års budgetproposition.

5 Förändringar i sjukförsäkringen

Regeringens proposition innehåller på en rad punkter förslag om försämringar eller förbättrande härom inom sjukförsäkringen. Det gäller sjukpenningförsäkringen, ersättningen vid sjukresor, läkemedel, sjukbesök, tandvård m. m.

Vi har i vårt land byggt upp ett enhetligt socialförsäkringssystem. Det har varit till gagn för både anställda och företagare. I sparpropositionen visar regeringen nu att man på åtskilliga punkter har långt framskridna tankar på att försämma sjukförsäkringen.

Således görs en rad positiva uttalanden om ett system med sjuklön, vilket i praktiken innebär att vårt enhetliga sjukförsäkringssystem bryts sönder. I vilka avseenden ett sjuklönesystem bättre skulle kunna lösa de problem som fick riksdagen att begära sjukpenningkommitténs tillsättande – t. ex. i fråga om variationer i kompensationsnivån för deltidsarbetande – klargörs inte.

Vidare avser regeringen att låta sjukpenningkommittén lämna ett underlag för kostnadsbesparingar, t. ex. i form av lägre kompensationsnivå under de första dagarna i en sjukperiod eller ett återinförande av ett system med karensdagar.

I båda dessa avseenden stämmer regeringen in i de angrepp som Svenska arbetsgivareföreningen under senare år riktat mot sjukförsäkringssystemet.

Sjukpenningkommittén skall fullgöra dessa båda omfattande uppdrag inom mycket kort tid. Enligt vår mening är det nödvändigt att det arbete som skall ske för att belysa för- och nackdelar med olika sätt att lösa problem inom nuvarande sjukförsäkringssystem (t. ex. för deltidsarbetande, kompensationsfrågor) ges tillräcklig tid. Det är vidare angeläget att sjukförsäkringskommitténs arbete får fullföljas i enlighet med den arbetsplanering som nu föreligger och att den inte ställs inför en omdiskuterad uppgift att på diktat från regeringen föreslå ett återinförande av karensdagarna inom sjukförsäkringen. Vi utgår nämligen ifrån att regeringen i

sparnrets brådska inte genomför sådana ändringar i sjukförsäkringssystemet som på ett avgörande sätt försämrar den ekonomiska tryggheten under sjukdom.

Ett sjuklönesystem medför en rad problem. Arbetsgivaren får en kontrollapparat i sina händer, vilket kan öka trycket på anställda som har problem med hälsan. Det kan innebära en hårdare sortering bland arbetsökande; företagen kan komma att undvika att anställa dem som misstänks ha hög sjukfrånvaro, dvs. drabba redan svaga grupper som handikappade, äldre och kvinnor med småbarn. De administrativa vinsterna är tveksamma. Ett sjuklönesystem medför bl. a. särskilda problem för arbetsgivare med få anställda. Hur ett system med lägre ersättningsniva under viss tid eller karensdagar skall genomföras utan att det kommer att drabba enbart vissa löntagargrupper, främst inom industriarbetarkollektivet, klargörs inte.

Det förtjänar i sammanhanget att nämnas att riks-försäkringsverkets statistik visar att sjukalet (dvs. antalet under året ersatta sjukpenningdagar per sjukpenningförsäkrad) varit i sjunkande efter 1976 (1976: 22,9, 1977 och 1978: 22,8, 1979: 22,0). Även under de första kvartalen i år har det skett en sänkning. Det går således inte att ur faktiska uppgifter hämta stöd för den negativa inställning till sjukförsäkringssystemet som propositionen utvisar.

Vad vi har anfört om inriktningen av arbetet och tidsförhållandena för sjukpenningkommittén bör av riksdagen ges regeringen till kanna.

De sammanlagda effekterna av regeringens politik innebar svåra påfrestningar för många, t. ex. i fråga om kostnaderna vid ett sjukbesök. Det gäller särskilt i glesbygden där särskilt effekterna på sjukresorna kan väntas bli stora. Ett sjukbesök, förenat med köp av läkemedel, kan bli inemot 50 kr, dyrare än i dag. Om regeringen därutöver genomför de försämringar i fråga om sjukförsäkringen, som t. ex. SAF och vissa borgerliga politiker engagerat sig för och som också antyds i propositionen, kommer det att medföra en betydande urholkning av de grundläggande principerna för den allmänna försäkringen.

Regeringen föreslår i propositionen en justering av ersättningsreglerna vid läkemedelsinköp, varigenom högsta kostnaden stiger från 25 till 40 kr. Därutöver redovisas att man har för avsikt att i samband med förestående förhandlingar med sjukvårdshuvudmännen om nytt avtal för 1982-1983 aktualisera motsvarande höjning av avgifterna i den öppna vården. Efter-som denna senare fråga är beroende av förhandlingar saknas anledning att ta upp den i detta sammanhang.

Den föreslagna höjningen vid inköp av prisdansatta läkemedel måste ses i sammanhang med det högkostnadsskydd som den socialpolitiska samordningsutredningen föreslagit. En proposition i detta ärende skall också föreläggas riksdagen inom kort enligt vad regeringen uppger. Statsministern lovar i propositionen att de höjda avgifterna vid läkarbesök och

medicinuttag skall kombineras med ett samtidigt införande av högkostnadsskydd för de mest utsatta grupperna. Det är enligt vår mening viktigt att det *dels* sker en tidsmässig samordning av den föreslagna avgiftshöjningen för läkemedel och högkostnadsskyddet, *dels* att detta skydd ges en effektiv utformning. Under dessa förutsättningar är vi beredda att i rådande statsfinansiella läge acceptera höjningen för läkemedel. När regeringens proposition om högkostnadsskyddet lagts fram kommer vi att granska den från här angivna aspekter.

Regeringen föreslår vidare att karensbeloppet för ersättning vid sjukresor skall förändras: från nuvarande 13 till 30 kr., vid tandvård från 21 till 38 kr. Som skäl anges att administrationskostnaderna är höga i förhållande till utbetalade belopp. Det är angeläget att man gör förenklingar i nuvarande system. Detta är också uppgiften för sjukreseutredningen. I avvaktan på utredningens resultat bör man inte avlägsna sig från det grundläggande syftet med sjukförsäkringen i denna del. Vi föreslår därför att man stannar vid en höjning till 20 kr. (30 kr. för tandvård). En besparing på ca 35 milj. kr. bör då kunna göras.

Regeringen föreslår slutligen att tandvårdsförsäkringen ändras så att samma ersättningsregler skall införas för ädla metaller m. m. som för övrig tandvård. Regeringen hänvisar i denna del till den socialdemokratiska partimotionen (1979/80: 833) om tandvårdsförsäkringen. Vi har naturligtvis anledning att notera den uppmärksamhet den borgerliga regeringen i denna del visat ett förslag från vårt parti: som bekant är det sällan så sker. Vi hade dock varit än mer tillfredsställda om regeringen hade förstått syftet med motionen, nämligen att det för oss var viktigare att hålla fast vid dittillsvarande regler för i första hand ersättning för den förebyggande vården än att bevara ersättningsreglerna för ädla metaller m. m. oförändrade. Vi vidhåller ståndpunkten att den 1 januari 1981 bör en återgång ske till tidigare ersättningsregler beträffande den förebyggande vården, dvs. att försäkringskassan svarar för 75 % av kostnaderna. Detta bör ges regeringen till känna. Vi beräknar kostnaden för detta förslag till ca 50 milj. kr. Under angiven förutsättning accepteras propositionen i här aktuell del.

Regeringen förordar, som en konsekvens av de här behandlade förslagen, att socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen sänks med 0,1% och att socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen höjs med samma belopp. Härigenom tillförs statsbudgeten besparingen. Vi biträder propositionen i denna del.

6 Sammanfattning

Regeringen föreslår i fråga om socialdepartementets verksamhetsområde försämringar av de sociala trygghetsreformerna och avgiftshöjningar om 1 585 milj. kr. (hit har hela effekten av det ändrade basbeloppet förts).

Regeringen har därvid i förväg räknat sig till godo en avgiftshöjning inom den öppna vården (275–295 milj. kr.), vilken är beroende av en kommande förhandling med sjukvårdshuvudmännen. Man har å andra sidan beaktat kostnaderna för det s. k. högkostnadskyddet (25–45 milj. kr.). Eftersom några förslag inte föreligger i dessa båda avseenden tar vi inte ställning till dem nu.

Vi avvisar regeringens förslag om ändrade grunder för basbeloppet, om det kommunala bostadstillägget samt delpensionsförsäkringen i vad avser anställda (ca 810 milj. kr.). Vi har när det gäller sjukförsäkringen vid sidan om sjukpenningförsäkringen i huvudsak accepterat propositionen under vissa angivna förutsättningar, främst vad beträffar läkemedelsavgiften (ca 385 av ca 470 milj. kr.) samt också konsekvenserna beträffande socialförsäkringsavgifterna.

Vi har i det föregående förordat vissa ändringar beträffande reglerna om delpensionsförsäkring för egenföretagare och för finansieringen av delpensionsförsäkringens administrationskostnader, vilka med uppskattningsvis resp. ca 5 och ca 6 milj. kr. påverkar statsbudgeten.

7 Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs
att riksdagen

1. avslår det som bilaga 4.1 fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring.
2. avslår det som bilaga 4.2 fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1962: 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension.
3. avslår regeringens förslag om ändringar i statsbidragsreglerna för kommunalt bostadstillägg till folkpension.
4. avslår det som bilaga 4.3 fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1979: 84) om delpensionsförsäkring i vad avser den som efter arbetstidsminskningen förvarvsarbetar enbart som anställd.
5. begär förslag av regeringen rörande de ändringar av delpensionsförsäkringen för egenföretagare som förordats i motionen.
6. begär förslag av regeringen rörande fördelning av de administrativa kostnaderna för delpensionsförsäkringen.
7. beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om sjuklöneperiod inom sjukförsäkringen m. m..
8. beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om ändrade karensbelopp för ersättning vid sjukresor.
9. beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om ändringar i tandvårdsförsäkringen.

Stockholm den 6 november 1980

SVEN ASPLING (s)

HELGE KARLSSON (s)

DORIS HÅVIK (s)

BÖRJE NILSSON (s)

RALF LINDSTRÖM (s)

LARS-ÅKE LARSSON (s)

SUNE JOHANSSON (s)

KERSTIN ANDERSSON (s)

i Kumla

MARTIN SEGERSTEDT (s)

NILS-OLOF GUSTAFSSON (s)

INGEGERD ELM (s)

LENA ÖHRSVIK (s)

ULLA JOHANSSON (s)

LARS-ERIK LÖVDÉN (s)